Dramatik

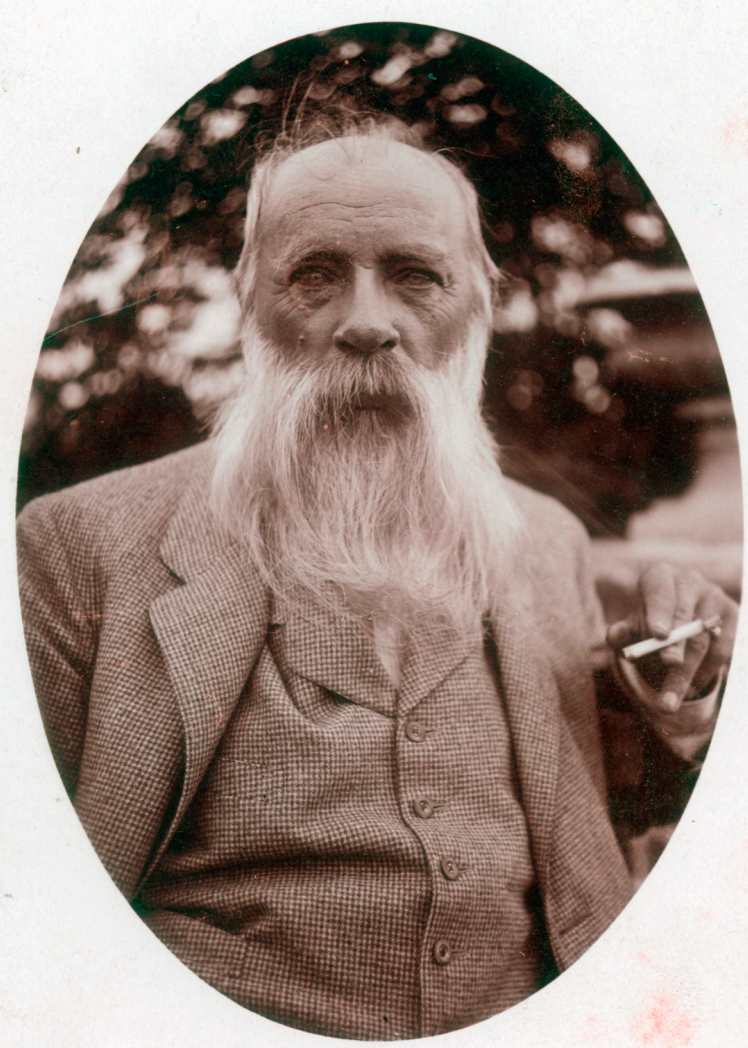

Antika byla v době, kdy studium na gymnáziu bylo založeno na znalosti latiny, řečtiny a klasické filozofie i dějin, vnímána jako zásadní historické období, v němž se zrodila evropská kultura. Rozhraní antické éry a rodícího se křesťanství Vrchlický zvolil i ve svém prvním dramatickém pokusu, mystériu *Eloa* (1875), a vracel se k němu i v další básnické a dramatické tvorbě. Uměleckého uznání Vrchlický dosáhl hudební trilogií *Hippodamie* (*Námluvy Pelopovy*, *Smír Tantalův*, *Smrt Hippodamie*). Zpracoval v ní antický mýtus o Pelopovi, jenž získal ruku krásné Hippodamie podvodem a vraždou jejího otce. Vrchlický vystavěl hru na psychologii postav, které řeší vztahy mezi sebou s neskrývanou vášní. Jednající hrdinové jsou velmi současní a antické kulisy jejich osudům dodávají všeobecnou platnost. Úspěch tragédie byl podmíněn spoluprací Vrchlického s hudebním skladatelem Zdeňkem Fibichem, která dala vzniknout svébytnému jevištnímu dílu – scénickému melodramu, jenž odkazuje k formě antického dramatu, v němž byla deklamace sólistů i sboru organicky doprovázena hudbou.

FILOZOF: Kdo mluvil o vykoupení? Slyšel jsem též o tom, ale neviděl jsem stopy toho v lidstvu, odkud právě přicházím.
JIDÁŠ: Já také ne. Sedím schválně zde na zápraží pekla a pozoruju davy – leč stále rostou víc a více jako písek pod dechem samumu. Hle ovoce křesťanství! Peklo se plní.
FILOZOF: Ano, podivné to náboženství. Buď mlsný jako opice, vzteklý jak hyena, vilný jako faun, zabij otce svého a umoř k smrti matku svou, strhej všecky svazky, jež položila ti příroda a společnost, hýrej v statku cizím jako slon v sadech rýžových – když stářím mdlý a slabý jsi páchati nepravost, když zhnusí se tobě hřích a napadne ti z dlouhé chvíle ctnostným býti: slza lítosti a jsi milým pánu. Mně milejší jest život plný trpké rezignace, jaký vedl Mark Aurel a plný velkých myšlenek, v jichž světle kráčel Plato. Nauce o lítosti nerozumím.

Z „fragmentu pekelné komedie“ Eloa (1875)

Marie Laudová jako Hippodamie v inscenaci Národního divadla (1911)

HIPPODAMIE:
Svou kletbu družím k Oinomaa kletbě!
Ó, Pelope, já proklínám tvůj rod,
ať zatracen je celý po věky,
ať v živné míze těla, v mozku, krvi,
ať v citu, snaze, tužbě, myšlence!
Buď zvrhlé vše a bídné, proradné,
neb z viny vzalo všecko zde svůj vznik.
Ó, vidím budoucnost – tak stane se!
Zřím rod tvůj kráčet drahou krvavou,
jak bratří proti bratrům vstávají,
jak vražda s podvázanou čelistí,
bys neslyšel ji, kterak zuby skřípá,
se choulí v stínu u vrat domů tvých,
jak nevěra se plíží ložnicemi
tvých dcer a synů, zatím krhavé
a zvířecí co vstává krvesmilství,
by dokončilo, klam co započal.
Za těmi kráčí šílenství a smrt,
co hanba rodu tvého letí v svět,
jenž chví se pod tíží všech zločinů
rostoucích v hory výš až ke hvězdám!
Toť stíny Hádu jsou mi milejší,
(Probodne se)
než jaký život.

Smrt Hippodamie – finále (1891)

Smrt Hippodamie
Městské divadlo Zlín (2007)

Jan Vrchlický
1853
1912